KADER ABDOLAH

Het pad van de gele slippers

2018 Prometheus Amsterdam

Dit boek is opgedragen aan Saeed Sultanpour, die met zijn camera weg moest gaan en niet kon terugkeren om ooit de Hollandse boerderijen te zien.

© 2018 Kader Abdolah
Omslagontwerp Roald Triebels
Foto omslag/Illustratie EyeEm Mobile/Hollandse Hoogte
Foto auteur Ilja Keizer
Zetwerk Mat-Zet bv, Soest
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3399 3

Alles in dit boek mag volgens de wet van de literatuur gelezen worden. Want Sultan, de verteller van dit verhaal, treedt in de voetstappen van Shahrzad, de vertelster van هزار و یک شب (Hezar-o-yek shab) oftewel de Duizend-en-een-nachtvertellingen.

Proloog

Simorg

De vogel Hodhod had de vertegenwoordigers van de vogels van de hele wereld, bekend en onbekend, uitgenodigd voor een bijeenkomst om een essentieel vraagstuk bij hen neer te leggen.

De vraag was hoe het kwam dat het koninkrijk van de vogels nog geen koning had.

Hodhod kwam naar voren en nam te midden van de verzamelde aanwezigen plaats. Op zijn borst zat het ornament dat symboliseerde dat hij de bode van de koning Salomo was. Hij richtte zich tot de vogels.

'We hebben een koning nodig, maar we moeten op pad gaan om hem te zoeken. Hij staat eigenlijk dicht bij ons, maar we zijn ver van hem verwijderd. Vóór hem hangen duizenden sluiers van licht en duisternis. Zijn naam is Simorg. En hij woont in een ontoegankelijke berg die Ghaf heet. Vergis je niet, de reis is lang. Veel landen en zeeën liggen ertussen. Als koning Simorg eerst zijn gezicht aan u onthult, zult u merken dat elke vogel maar een schaduw van hem is. Geen schaduw is ooit van zijn maker afgescheiden, zo zijn alle vogels een vertoning van hem. Dus kom en duik in het mysterie. Zet je voet op het pad op zoek naar de koning. Wie voor en wie achter vliegt, we vormen allemaal één.

Welkom, Kwikstaart, jij die ons aan Mozes doet denken! Til je kop op en laat je gezang weerklinken. Jij die net als Mozes het vuur al van verre zag; Mozes op de berg Sinaï.

Welkom, Papegaai! Jij in jouw prachtige gewaad en je kraag als vuur. Breek het hoofd van Nimrod en wees de vriend van Abraham. Wanneer je uit de handen van Nimrod verlost bent, trek dan je mantel van glorie aan en vrees de kraag van vuur niet.

O, Patrijs! Jij die zo genadig wandelt en tevreden bent wanneer je over de bergen van goddelijke kennis vliegt. Til jezelf op in vreugde en overweeg de voordelen van de Weg. Verneder de bergen van jouw persoonlijke verlangens zodat de kameel naar buiten kan komen.

Welkom, Falko! Jij, de doordringer van het zicht. Hoelang wil je nog zo gewelddadig en gepassioneerd blijven? Maak je klauwen vast aan de letter van de eeuwige liefde, maar verbreek het zegel niet tot in de eeuwigheid. Meng je geest met de rede en ga met ons mee en vestig jezelf in de spelonk van de eenheid. Wie voor en wie achter vliegt, we vormen allemaal één.

O, Kwartel! Wanneer je in je geest het gebrek aan liefde voelt, toont je lichaam verlangen. Baal, met ongenoegen, consumeer je lichaam van verlangen als de ezel van Christus, dan, als de Messias, bevrijd je jezelf met je liefde voor je koning. En dan, ga met ons mee.

Welkom, Nachtegaal van de tuinen van liefde. Zing je klaaglied, maar lamenteer zacht vanuit je hart, zoals koning David. Laat door je klaagzang het ware pad zien. Dus ga met ons mee. Wie voor en wie achter vliegt, we vormen allemaal één.

O, Pauw uit de tuin van acht deuren. Je bent gekweld door de slang die je uit die paradijselijke tuin heeft verdreven. Als je jezelf van deze verfoeilijke slang bevrijdt, zal de weg naar het paradijs zich aan je vertonen.

Welkom, jij, allerbeste Fazant! Je ziet alles wat ver weg is en je ziet hoe je hart ondergedompeld is in de oceaan van licht. Maar je blijft in de kuil van duisternis zitten. Til jezelf op uit de put en steek je hoofd op naar de sacrale troon. Ga dan met ons mee. Vlieg soms voor, soms achter, we vormen toch allemaal één.

O, zachtjes kreunende Zomertortel! Je ging tevreden weg en kwam met een droevig hart terug naar een kooi zo klein als die van Jona. Jij

die als een vis beweegt, hoe kun je dan verkwijnen in die kwade wil? Neem afstand van de vis, en ga met ons mee, om op de top van de maan te kunnen neerstrijken.

Welkom, Duif! Zet de kracht van de ketting van parels om je nek en ga met ons mee. Je parelkraag is een teken van jouw betrouwbaarheid. Als je met ons de weg van het begrip beloopt, word je beloond met het water van het paradijs waardoor je de eeuwigheid bereikt.

O, Havik! Jij, degene die tegen je meester Alexander hebt gerebelleerd en de vleugel hebt genomen. Jij die hoog in de bergen woont, zo ver van iedereen. Zodra je je bevrijdt van het heden en van de toekomst zul je wederom rusten op de hand van je meester Alexander. Ga met ons mee. Het maakt niet uit wie voor en wie achter vliegt, we vormen toch allemaal één.

Welkom, o beste Putter! Wees begeesterd. Want als je je van je lasten bevrijdt, zal het licht van eeuwigheid zich bij jou manifesteren. Blijf trouw, jij die geheimen kent. Ga dan met ons mee. Op zoek naar Simorg de koning, de ene, de ultieme. Hij die het begin is en hij die het einde is.'

Toen Hodhod klaar was met zijn toespraak, begonnen de vogels opgewonden te praten over de glorie van hun koning en ze besloten samen te gaan; elk als een vriend van de ander en als een vijand van zichzelf. Maar toen ze beseften hoe lang en lastig hun reis zou zijn, aarzelden ze en ondanks hun schijnbare goede wil begonnen ze zich te verontschuldigen. En ze verlieten de plek van hun samenzijn.

Toch bleef er een groep achter. En ze besloten op zoek te gaan naar de koning Simorg. Elkaar voor en na vliegend als één.

VOORBERICHT

Zo ging het en op een dag kwam een oude kameraad bij mij langs. Hij heet Sultan Gholestan Farahandji en ik zal hem in dit verhaal Sultan noemen.

Ik ken hem lang, eigenlijk heel lang. Toen ik in het vaderland een jonge schrijver was, was Sultan een nationaal bekende revolutionaire filmregisseur.

Ik volgde zijn leven en had zijn eerste films en recente documentaires allemaal gezien. Maar in het vaderland had ik hem slechts één keer in levenden lijve ontmoet. Het was in een bioscoop in Teheran tijdens de première van een van zijn films, en daar hebben we elkaar een hand gegeven.

Dat was dus lang, lang geleden. Nu zijn we oude vrienden en wonen we allebei in Nederland. Hij woont ergens op een boerderij in de omgeving van de oude stad Delft en ik woon in de havenstad Rotterdam. Niet zo ver van elkaar dus.

Sinds hij in Nederland woont maakt hij voornamelijk documentaires, want met lege handen en ook nog in ballingschap kun je geen lange, dure bioscoopfilms maken. Zijn documentaires zijn bedoeld voor het vaderland en ze worden daar door BBC-Persian of de Amerikaanse televisiezenders via satellieten uitgezonden. Tot ergernis van de machthebbers van het land zenden die vierentwintig uur per dag Amerikaanse en Britse programma's uit, die door miljoenen mensen worden bekeken. Dat geldt ook voor de documentaires die Sultan maakt. Al zijn zijn films verboden en is hij verbannen, hij is een geliefde persoonlijkheid in het vaderland.

Ook voor Nederlandse filmmakers is hij een bekende. Een paar van zijn speelfilms zijn ooit in Nederland uitgezonden. En de film-

festivals in Amsterdam en Rotterdam nemen altijd zijn recente documentaires op in hun programma's.

Om zijn carrière in het verleden samen te vatten: mijn oude vriend was een regisseur met een pistool onder zijn riem.

Lange tijd heeft Sultan geen moeite gedaan om de Nederlandse taal te leren. Dat komt misschien door de aard van zijn werk: hij kon overal met Engels terecht en zijn films zijn in het Perzisch. In principe heeft hij de Nederlandse taal niet nodig. Hij spreekt wel een beetje gebroken Nederlands, maar ik heb vaak gezien dat hij een Nederlands gedicht met een woordenboek probeerde te lezen.

Vorige week verraste Sultan mij.

We hadden een afspraak bij mij thuis. Toen de deurbel ging liep ik naar de trap om hem te ontvangen. Hij had een pakketje bij zich dat hij tegen zijn borst hield.

'Welkom, wat heb je meegenomen?' riep ik.

'Ik zal het je straks vertellen,' zei Sultan. Boven legde hij het pakket op mijn schrijftafel en wees naar het koffieapparaat.

Ik zette koffie en schonk die in een mooi kopje, want hij was niet zomaar een vriend, maar een icoon van zijn eigen tijd in de vaderlandse cinema.

Hij nam een slok van zijn koffie en zei: 'Maak maar open.'

Nieuwsgierig maakte ik het pakket open. Het waren schriften, zo'n duizend pagina's handgeschreven tekst. 'Wat is dit?'

'Een boek,' zei Sultan.

'Wat voor boek?'

'Het is mijn boek,' zei hij.

Ik moest lachen maar hield me in, want hij zei het met een ernstig gezicht. Ik pakte een paar pagina's om te kijken waar het over ging. Het was een tekst met honderden onleesbare correcties. Op het eerste gezicht dacht ik dat het in het Engels was geschreven, maar het bleek toch Nederlands.

Ik las de proloog, het was een fragment uit 'Het beraad van de vogels' van de Perzische meester Farid eddin Attar.

‘Heb je misschien een oud manuscript van onze Perzische meester op de zolder van je oude Hollandse boerderij gevonden?’ zei ik bij wijze van grap.

‘Als ik nog een kopje koffie van je krijg, zal ik het je vertellen.’

Ik schonk hem weer in.

Mijn dierbare kameraad, de man die ik zowel om zijn leven als om zijn werk bewonder, had een boek van zo’n vijfhonderd pagina’s in zijn eigen Nederlands geschreven.

‘Waarom heb je het niet in het Engels geschreven, of in het Perzisch?’ vroeg ik.

‘Ik heb het eigenlijk voor mezelf geschreven. En ik heb het in zogenaamd Nederlands geschreven om zelfcensuur te vermijden, een plek waar niemand me kon vinden. In je eigen taal kun je niet over alles schrijven. Daarom heb ik mijn toevlucht tot mijn gebrekkige Nederlands genomen.’

Even wist ik niet wat ik moest zeggen. Ik schonk een kopje koffie voor mezelf in om na te denken.

‘Maar wat nu, wat wil je ermee doen?’ vroeg ik.

‘Toen ik met mijn verhaal klaar was, liep ik een tijdje met de gedachte rond om er een leesbaar boek van te maken, maar het is mijn werk niet. Ik kan alleen met een camera kunst creëren. Maar opeens wist ik wat ik ermee moest doen. Hier, het is allemaal voor jou, lees het en maak er iets moois van.’

Sprakeloos keek ik hem aan.

‘Je hoeft me niet zo aan te kijken. Ik geef je een stapel onleesbare verhalen. Maak er een eigen verhaal van, want volgens mij kan alleen jij weten waar ik het over heb. Ik laat dit hier achter en ik zal me verder nergens mee bemoeien. Een boek is altijd slimmer dan de schrijver zelf. Ik ben benieuwd. Ik ga het met een woordenboek lezen als het gepubliceerd is.’

‘Maar waarom heb je dat citaat van de oude meester Farid eddin Attar als proloog opgenomen?’ vroeg ik.

‘Ik weet het niet,’ zei Sultan, ‘het moest daar zijn. Ik heb het als een stuk steen op mijn stapel papieren gelegd zodat de wind ze niet wegblaast.’

Ik was overrompeld door zijn voorstel. Ik kende hem goed, en ik kende zijn levensverhaal. Ik bladerde nog een keer door die stapel papieren. Zijn verhaal was het verhaal van een generatie. Het was een eer dat hij het me toevertrouwde.

'Ik zal het doen. Ik zie het als mijn plicht,' zei ik.

Hij stond op en drukte mijn hand alsof ik een last van zijn schouders had weggehaald.

'Op één voorwaarde,' zei ik.

'Vertel!'

'Zolang ik met je verhaal bezig ben, wil ik jou niet zien.'

'Akkoord,' zei hij glimlachend.

Ik liep met hem naar beneden om hem uit te laten. Toen ik de buitendeur voor hem opende, schoot me iets te binnen.

'Trouwens, ken je het boek *Max Havelaar*?' vroeg ik aan hem.

'Nee, hoezo?'

'Dat is een van de klassiekers van de Nederlandse literatuur. Het is ook gebaseerd op een pakket met aantekeningen. Wat de koffiehandelaar in dat boek vertelt, doet denken aan jouw verhaal. Ik heb het in mijn boekenkast staan. Ik zal het je geven.'

'Ik kan het niet lezen,' zei hij.

'Neem de tijd, lees het met een woordenboek,' zei ik.

Ik haalde het boek, overhandigde het hem en hij ging ervandoor.

En het schrijven van dit boek is me dus overkomen, net zoals vele andere mooie dingen in mijn leven.

Ik zie het als een pad, of een nieuw pad waar het leven me naartoe leidt.

Ik ben benieuwd waar ik terechtkom.

In de afgelopen tijd heb ik de schriften van mijn oude vriend drie keer gelezen. De eerste keer vond ik het een onleesbare warboel. Maar toen ik het voor de tweede keer doornam, ontwaarde ik een sterk verhaal in die chaos. De derde keer was ik ervan overtuigd dat Sultan iets bijzonders geschreven had. Maar nu was de vraag hoe ik het kon presenteren.

Mijn oude kameraad was als een kind te werk gegaan: om te kunnen zeggen wat hij wilde zeggen had hij alle regels overboord gegooid. Hij had als een soort oermens zijn verhaal verteld, zonder enige structuur of opbouw. En het kwam doordat hij zijn verhaal voor niemand had geschreven, zelfs niet voor zichzelf. Hij had alles op papier gezet wat in hem opkwam. Op die manier had hij de grenzen van zijn eigen fantasie overschreden. Een voorbeeld was die aangehaalde passage van 'Het beraad van de vogels' van Farid eddin Attar. Ik begrijp nog steeds niet waarom hij voor dat citaat koos.

Schrijven in een andere taal geeft de schrijver enorme vrijheid, maar Sultan was met zijn eigen aanpak nog een paar stappen verder gegaan.

Zijn schriften liggen nu op mijn bureau en ik heb er een stapel aantekeningen van gemaakt. In het begin dacht ik dat het allemaal losse verhalen waren, maar toen ik me er verder in verdiepte ontdekte ik een aantal onzichtbare lijnen die alles met elkaar verbonden. Die lijnen waren de paden waar het leven hem telkens naartoe stuurde. Ik ben van plan deze paden te volgen.

Sultan heeft zijn boek de titel *Mike Hammer* gegeven. Michael 'Mike' Hammer, een fictieve, hard-boiled detective, is een creatie van de Amerikaanse auteur Mickey Spillane.

Nu ik met het boek begonnen ben, realiseer ik me dat die titel er niet meer bij past. Het verhaal zelf zal de juiste titel tonen.

Vanaf hier ga ik zijn verhaal vertellen, het verhaal van Sultan, een oude Perzische filmregisseur. Het begint met het kasteel waar hij in zijn kindertijd gewoond heeft.

BOEK I

Sprookje

Mijn naam is Sultan en ik woon nu een lange tijd met mijn hond in een oude boerderij buiten Delft, een oude historische stad waar de Prins van Oranje, vader des vaderlands, vanaf 1572 heeft geresideerd en waar hij in 1584 is vermoord.

Het hebben van een hond is in mijn cultuur ongebruikelijk, maar het dier hoorde bij de boerderij en ik hield hem bij me. Hij heet Corgi, die naam heb ik hem gegeven, en Corgi betekent wolf. Hoe en waarom hij een Perzische naam heeft gekregen zal ik later vertellen.

Ik heb boven een tafel bij het raam gezet waaraan ik zit te schrijven. Het raam biedt uitzicht over de sloot, over de weilanden en je kunt achter de bomen de bekende kerk ontwaren waar Willem van Oranje begraven ligt.

Ik ben van plan om van achter dit raam mijn verhaal te vertellen.

Om te beginnen neem ik jullie mee naar mijn geboortestad Arak. Deze stad heeft iets van de historische stad Petra (Πέτρα) in Jordanië. Petra is gelegen in een diepe kloof tussen de bergen. In de grotten in die grote kloof woonden vroeger mensen en uit de rotsen zijn vele woningen gehakt.

Arak is anders gebouwd, het ligt op een berghelling en strekt zich uit over de rotsen. Bovenaan is een reeks grotten waarin ooit mensen hebben gewoond, net als de bewoners van Petra.

De grotten zien eruit als een kroon op het hoofd van de stad, maar omdat er geen enkele historische gebeurtenis heeft plaatsgevonden worden ze niet belangrijk gevonden. UNESCO heeft nooit enige interesse gehad om ze op de Werelderfgoedlijst te zetten.

Als je bij de grotten staat en naar beneden kijkt, wordt je aan-

dacht getrokken door de lange overdekte bazaar, de blauwe koepel van de moskee en al die kleihuizen met halfronde daken en straten als kromme potloodlijnen.

Aan de voet van de bergen, waar eigenlijk de grens van de stad was, staat een oud kasteel met een toren die vroeger als vuurtoren of uitkijkpost werd gebruikt.

Het kasteel was eigendom van mijn familie en ik ben er geboren. Vroeger woonden mijn grootouders daar, die gezaghebbende functies in de stad hadden. In mijn kindertijd woonden mijn vader en zijn oudere broer er met hun gezinnen. Zij waren geen feodale heren meer, de familie had een groothandel in saffraan in de bazaar van de stad.

Mijn oom en zijn gezin woonden aan de zuidelijke kant van het kasteel en wij woonden aan de noordkant. Een reeks oude bomen scheidde de twee families, zodat ze elkaar niet dagelijks hoefden tegen te komen. Mijn grootvader van vaderskant woonde ook in het kasteel. Hij was de negentig gepasseerd en woonde in zijn eigen kamer, die eigenlijk altijd voor de grootouders van de familie was bestemd.

Het kasteel had een grote poort en een kleine entree. Aan de achterkant van het kasteel was een aparte woning waar de conciërge met zijn familie woonde. Deze woning had een eigen ingang aan de zijkant van het kasteel.

Vroeger brandde er 's nachts een lantaarn in de vuurtoren van het kasteel, zodat mensen in de bergen de ingang van de stad zouden kunnen vinden. De oude lantaarn hing er nog maar was sinds de komst van het elektrisch licht niet meer gebruikt. Boven in de toren hing een verrekijker waarmee je naar de bergen en naar de stad kon kijken.

In de jonge jaren van mijn grootvader was het kasteel nog het enige gebouw op de helling van de bergen, maar in mijn kindertijd waren er opeens honderden huizen aan de voet van de bergen bij gebouwd. Het waren allemaal goedkope leemhuizen, de woningen van jonge dorpelingen die naar de stad waren gekomen waar ze